

BETON

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 29, GOD. II, BEOGRAD, UTORAK, 2. OKTOBAR 2007.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Ćirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.co.yu, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 16. oktobra

MIXER

Piše: Saša Ćirić

RUSTIKALNA KNJIGA KRALJEVA I BUDALA

DVA POVODA, DVA JUBILEJA

Tokom leta, za trajni doprinos srpskoj kulturi, priznanje 14. Raških duhovnih svečanosti „Stefan Prvovenčani“ dodeljeno je Danku Popoviću, pravniku iz Arandelovca. Njegova *Knjiga o Milutinu* je književna paradigma srpskog stradanja i uništavanja svega što je autentično i nacionalno, rekao je umetnički direktor Todor Rosić, profesor na Pedagoškom fakultetu u Jagodini. Prethodni dobitnici ove nagrade su Mihajlo Đurić, Emir Kusturica, Slobodan Rakić, slikar Milorad Bata Mihajlović, kompozitor Svetislav Božić, književnik Sava Rakočević.

Srpska književna zadruga je 2004. u svojim „plavim koricama“ (srpske „Plejade“), kao 638. po redu (kolo XCVI) objavila *Knjigu o Milutinu* Danka Popovića. Bilo je to 35. izdanje romana koji je za vreme svog dvodecenijskog prisustva prebacio tiraž od pola miliona primeraka.

NACIONALNI PACIFIZAM

Prilikom promocije *Knjige o Milutinu* maja 2005. u prostorijama SKZ-a, novinarima je podeljeno obraćanje autora, otkucano na pisaloj mašini, latinicom. Ovo pismo od stranece i po koristan je dokument jer svedoči kako autor gleda danas na svoj roman.

U moje vreme književnost je već uveliko bila okrenula leđa selu. Životom sela bavili su se skečevi, rokerske grupe i vesele večeri. Naše selo, duh seljaka i njegov život predstavljani su kao nešto primitivno, oprostaceno i prizemno.

Rečeno jezikom Danka Popovića, prva funkcija romana je „vraćanje dostojanstva“ oprostacenom selu, tj. likovima seljaka i seoskog načina života u savremenoj literaturi. Ipak, prikazivanje seoske svakodnevice u Šumadiji nije primarni cilj narativa *Knjige o Milutinu*.

I sam istorijski tok omalovažio je stare srpske ratnike i seljake. Zato je Milutin progovorio o svojim gorkim iskustvima i saznanjima, o uzaludnosti ratovanja i mučenja, o poništavanju rezultata njegove borbe i dostojanstva, svega što je seljak i ratnik iskreno poštovao i ostvarivao po cenu velikih žrtava i patnji.

Druga funkcija romana po autoru je istoriozofska. Danko Popović uzima na sebe rolu portparola rustikalne episteme, a za svoj roman ulogu krajputaša koji slavi podnetu žrtvu.

Simbioza srpa, puške i države nudi se kao trojedinostveni raskovnik (keyword) za smisao srpske istorije.

U detinjstvu i mladosti slušao sam kazivanja svojih dedova o ratovima u kojima su učestvovali. Oni su uistinu mrzeli ratovanje. Kao i Milutin, bojali su se naopakih vremena u kojima očevi sahranjuju sinove.

Na kraju, autor *Knjige o Milutinu* svoj roman nudi kao pacifistički ili antiratni roman, roman autsajdera istorije koji transponuje mržnju svojih dedova prema ratovima u kojima su učestvovali

li pod prinudom. Važnost svoje knjige i razlog za njen veliki tiraž, Danko Popović vidi u srodnosti čitalaca i knjige: *što je o životu i o istorijskim događajima progovorio onaj koji nije stvarao nikakve državne i političke programe, (...) čovek koji je sve te programe podnosio i plaćao onim što je u životu najmilije.*

ADVOKAT DOMAĆINSKOG RENEGATSTVA

Za Miroslava Egerića, pisca predgovora SKZ izdanja *Knjige o Milutinu*, Danko Popović je krucijalno teme romboida naše savremene regionalističke literature. Postament romboida čini *narodna epopeja oko tri Morave* romana Dobrice Ćosića; druga dva temena markiraju *banatsko i vojvođansko selo* Mladena Markova i *dalmatinska Zagora* Jovana Radulovića. U srcu Egerićevog koordinatnog sustava stoluje potresna pripovest Danka Popovića o Milutinu Ostojiću, šumadijskom seljaku-mučeniku i o njegovom smislu za pravičnost (IX). Život seljaka Milutina je *nezaobilazni sastojak nacionalne egzistencije* (VIII), jer je oblikovan kao *trebnički etičnosti, priručnik ljudske samilosti* (XII). *Milutina neprekidno pritiska misao o lakom trošenju žive narodne snage* (XV), nje ga odlikuje *trezven racionalni egoizam* (XVII) i *poštovanje etičkog horizonta* koje je poštovanje života kao takvog (XII). Otuda je *Knjiga o Milutinu* negacija rata koji je *negacija svega što je plodotvorno* (XX). Zbog svega uočenog, Miroslav Egerić vidi lik Mi-

MIXER

Saša Ćirić: Rustikalna knjiga kraljeva i budala

CEMENT

Aleksandar Pavlović: „Sveta knjiga“ Petra Kočića

ARMATURA

Marina Đurašković: Brzi festivali Srbije

VREME SMRTI I RAZONODE

Tomislav Marković: Vesti iz daleke sadašnjosti

BULEVAR ZVEZDA

BOKAN, Dragoslav

lutina i knjigu o njemu kao *podlogu za obnovu individualne, pa i nacionalne energije* (XXII).

M. Egerić je profesor Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, poznat kao najprijezniji tumač i promoter dela Dobrice Ćosića (u jurišu na vetrenjače S. Basare s kraja 90-ih, Egerić brani klasika sloveći studentima: „Ne može se žiletom na hrast“). Egerićevo čitanje *Knjige o Milutinu* zanimljivo koincidira sa autorovom introspekcijom: Danko Popović je plemeniti Mohikanac seoske proze, ali i tvorac najvažnijeg srpskog antiratnog romana. Egerić Popovića suprotstavlja ideologiji soc-realističkog diktata i revolucionarnog samožrtvovanja. Upravo, poentira se, Milutin glorifikuje postojanje (naroda) iznad političkih ciljeva i državnih potreba.

Opreznim pominjanjem tretmana nacionalne tematike i potpunim izostavljanjem konkretnih istorijskih referenci, Egerić u prvi plan stavlja tzv. etički horizont knjige, falsifikujući njeno značenje. Falsifikat predstavlja viđenje Milutina kao predstavnika „malog čoveka“ koji svojom urođenom razboritošću i filantropijom razvjeva stihijne himere različitih ideologija, pri čemu on sam ostaje izvan njih, antejski stamen i čestit. Čak i onda kada govori protiv rata ili se zauzima za tuđi život, Milutin se nikada ne nalazi izvan razapete mreže istorijskog revizionizma. Otuda, zanemari vanje Milutinovih istorijskih poduka srpskom narodu za račun bajkolike akcione plemenitosti seljaka-životoslavca, nije samo hermeneutička utopija vremenog profesorskog uma M. Egerića. Takvo tumačenje je eksplozivna naprava čiji satni mehanizam otkucava u ritmu ogorčenog srca i koračnice odbrane narodnih interesa. Isturanjem maske *trebničnosti*, i same beznačajno plesnive, treba prikriti zlo seme Milutinovih uvida a sebi dati oduška u platonovskom građenju jednog zatvorenog *domaćinskog* društva, u kakvo Miroslav Egerić ni detetom nije zavirio.

Nikola Korać Vojni dnevnik

BLOK BR. V

MILUTIN JE KOLEKTIVNI FARMAKOS, ŽRTVA U IME SVIH KOJA ĆE ZAJEDNICI DONETI ISCELJENJE I KATARKTIČKI PREOBRAŽAJ ISTORIJE. NA OVOM TALASU PROBUĐENE NADE ZAJAHAĆE POŽAREVAČKI APARATČIK I KARIKATURA LOKALNOG BONAPARTE

ŽANR PRIPOVEDANJA ISTINE

Efekat ili privid autentičnosti je važna poetička formula za *Knjigu o Milutinu*. Pripovedanje je oblikovano kao ispovest naslovnog junaka u nameri da se njegov usmeni govor doživi kao „stvarno“ kazivanje, kao da slušamo njegov glas u trenutku dok čitamo njegovu povest. Ta neposrednost (Milutin se od početne reči romana obraća anonimnom sagovorniku, /Sinovče,.../, u drugom licu jednine), prisnost utamničenog koji govori kao na pričešću, kombinovano je sa „čistim“ šumadijskim govorom. Sve

zajedno treba da nas oslobodi svesti da je reč o književnom tekstu koji piše pojedinac, ubeđujući da je Milutinova ispovest presek iskustva i mišljenja naroda, dakle kolektivnog autorskog tela koje Milutin samo ovlašćeno zastupa.

Budući da pitanja poetike nikada nisu imala važnost za autore „stvarnosne proze“, kojima Danko Popović pripada kao osrednji epigon opasnih namera, simpatično je videti neusaglašenosti između fonografskog koncepta romana i senke autora koji se nesvesno obreo u objektivu svog pripovedanja.

Ko je tajanstveni *sinovac* kome se Milutin obraća ako ne islednik kome je dužnost da svakoga dana tako dugo vodi sa njim poverljive razgovore. Ako držimo do imanentne realističke motivacije romana, nema drugog objašnjenja za personu „sinovca“ kome je u surova poratna vremena, kada je Milutin kao kulak i saboter dospao u zatvor (podbacio mu rod pšenice), omogućeno da razgovara sa Milutinom, a posle njegove smrti da „intervjuiše“ njegovu ženu i komšije. *Sinovac* islednik je zapravo priređivač Milutinovog skaza, skaz je podeljen na poglavljia a svako poglavljie naslovljeno u duhu narodnog govora i gnomskih iskaza („Ne sme se apsići domaćin“, „Od sudbine se ne beži“, „Ne bacaj lebac“...). Još očigledniji oblik priređivačkih intervencija čini 12 fusnota (šta je „tain“, koje parole su izvikivane na demonstracijama 27. marta 1941. ili ko je autor *Porekla porodice*). Fusnote su pripisane pripovedaču, dakle Milutinu. Ali Milutin ih ne izgovara jer bi u tom slučaju one bile uključene u osnovni tekst njegovih ispovesti, niti ih on može izgovoriti jer ne raspolaže tim znanjima i naučnom terminologijom (svojevrsnim „nenarodnim“ idiomom).

Autentičnost i priređivanje ne idu zajedno. Paradoksalno, Milutinova autentičnost je konstrukcija autora maskiranog u ruho islednika, koji zna prečice do istorijskih istina. Ali nije pozicija islednika ključna moralna kontroverza koliko njegova maligna namera. U srodnoj filmskoj utopiji *Život drugih*, kapetan Štazija štiti dramskog pisca-dissidenta i dobrog čoveka, koji će na osnovu svog dosijea naslikati portret tužnog doba istočnonemačke neslobode. Islednik Danko Popović i njegova marioneta Milutin unose nemir i ogorčenost, tražeći da se preispitaju gresi drugih prema srpskom narodu, polovinom 80-ih kada se Pandorina kutija SFRJ zlokobno otvara.

LIK MILUTINOV ILI MIROTVORNI JOV

Milutin je šumadijski David Štrbac.

(Tiodor Rosić)

Ime romana pojačava biblijsku aluziju. Kao *Knjiga o Jovu*, *Knjiga o Ruti*, *Knjiga o Jestiri...*, *Knjiga o Milutinu* se nameće kao deo svete povesti, epifanijski tekst garantovane istinitosti. Jovovo stradanje slavi princip bezuslovne vere, pouzdanje uprkos nemogućim iskušenjima i patnji koja će biti nagrađena. Milutinov pad iz nesreće u nesreću, po autoru, reprezentuje bauljanje Srba duž 20. veka i treba da zamisli njihove potomke. Milutin je kolektivni farmakos, žrtva u ime svih koja će zajednici doneti isceljenje i katarksički preobražaj istorije. Na ovom talasu probuđene nade zajahaće požarevački aparatčik i karikatura lokalnog Bonaparte. Književni lik Milutina Ostojića je realizovan kao

„šampion patrijarhalnog morala“ i „vitez“ na polju istorije, ali i kao predstavnik staleža seljaka-ratnika-domaćina koji će doživi svoji istorijski i staleški debakl.

Iako bez ikakvog uticaja na opšti tok istorije, Milutin je delatan lik: on je izdržljiv, disciplinovan i uspešan ratnik (za ratne zasluge dobija priznanja i ordenje), osećajan i uslužan (daje usamljenoj deci poslednje komade krompira pri prelasku preko Albanije) (22), neko je ko ne započinje tuče ali ih dosledno prekida, razdvaja i miri zavađene (mirotvoračke težnje ispoljava jednako prema prijatelju kao i prema neistomišljeniku - Raki Trockom, oličenju onovremenog srpskog socijaldemokrate, boljševika i komuniste) (30/31), brani mehandžiju-kolaboranta od osvete povratnika iz prvog rata (66), zauzima se za uhapšenog komšiju-četnika (106-110), skriva u svojoj kući ranjenu devojkju-partizanku (119)...

Milutin je s naličja obrazac žrtve istorije ili ideologija: na ime neplaćenog poreza posle Prvog svetskog rata uzimaju mu se junice, od kojih inače živi (63); pošto se pismom, *kralju na Oplenac*, žalio na taj postupak poreskih organa, pozvan je na „informativan razgovor“ kod načelnika (69-72); u ratu je izgubio oko i to od strane onih koje je oslobodio, navodne južnoslovenske braće (54); sin jedinac mu gine 1945. na Sremskom frontu (137); utamničen je kao kulak (151), *čebovan* od strane *secikesa* i *razbojnika* i u zatvoru umire (168).

IDEOLOGIJA (IZA) PRIPOVEDANJA

Stavovi Milutina Ostojića počivaju na etničkoj generalizaciji i sadrže elemente ksenofobije. Kada pripadnici jednog naroda kao pripadnici vojne formacije čine zločin (austro-ugarski vojnici, albanske grupe, ustaše, komunisti), zločinjenjem je obeležen čitav taj narod:

- (povodom zločina austrijske vojske u Mačvi): *Pa se mislim: da l' se u ovaj zločin umešaje oni što govore našim jezikom,....?* (9) sa Srbima u Austriji najgore postupaju *radićevci* i *frankovci*, ne Švabe. (11)

- (među ranjenim neprijateljima je i jedan musliman): *Kako to da je meni Bosanac brat, je l' ja nisam brat Bosancu!* (16/17)

- (pošto su naišli na grupu Srba, žena i dece, pobijjenih ušicama sekire): *Arnauti ubijaju našu decu - Raka Trocki drobi o bratstvu sa njima.* (26)

- (Milutinov razgovor u kafani sa sinovcem, velikoškolcem): *Šta je nama bilo potrebno da ljubimo zemlju Kajmakčalana pa da se Makedonci ljute na nas i da sad, kako čujem, govore da smo mi nji okupirali osamnaeste. Što mi nismo nji pustili da se sami oslobađaju i stvaraju svoju državu Makedoniju, ako bi im dali Bugari? (...)* *Zašto da ispadnemo smešni na kraju?* (45/46)

- (kapetan Topolac ljutito komentariše ponašanje devojaka u novooslobođenim krajevima): *Upišulje, veli, misle da su ispred nas, da su civilizovana Evropa. A ta civilizovana vojska, u kojoj su njihini služili, vešala je po Srbiji i po Sremu srpsku decu i žene.*

- (grupa starih Solunaca, među njima je i Milutin, moli četničkog majora Mišu da se pomiri sa partizanima. On tvrdi da su komunisti pravi neprijatelji a ne Nemci, koji će kad tad otići, uz otpor domaćeg stanovništva ili bez njega, a da će komunisti ostati da vladaju duže i gore nego Turci): *I vi se ne pitajte što taj ustanak nije poven u Zagorju, pa da Nemci u Varaždinu streljaju petnaes' iljada đaka i mladića, ko u Kragujevcu i Kraljevu, dragi roditelji otadžbine! Što to vrzino kolo nije tamo zaigralo, nego drugovi iz Zagorja došli ovde, u Šumadiju da se životima naše dece i unučadi poigravaju.* (125)

Knjiga o Milutinu je organizovana „monofono“, sa tendencioznim ciljem obrazlaganja jednog stava, čak i na mestima u romanu gde postoji polemika između dva ili više stanovišta. Ona predstavlja kompendijum etno-istorijskih predrasuda koje će se uvrežiti tokom 90-ih u Srbiji: da je srpski narod istorijski zloupotrebljen, da su Srbi stradalnički narod i naivna žrtva onih kojima je pobjedu doneo „na tacni“, s njima se potom i zbratimio, da bi ga ovi izdali.

EPILOG

Tiha kanonizacija *Knjige o Milutinu* koja se odvija poslednjih godina nije bezazlen čin. Uzurpatori nacionalne tradicije hirotonisanjem romana Danka Popovića daju oprost Miloševićevoj politici „ispravljanja istorijskih nepravdi“ i „uspravljanja“ Srbije. Ljudi od fakultetskih zvanja i ovaj put čutke prate Milutinov ulaz u vitrine nacionalnih klasika. Strategija revanšističkog revizionizma tvorca *Milutina*, pomaknuta je na korak do školske lektire i oficijelne historiografije. Zloduš ogorčenosti i osvetničkog žara je konzerviran i ostavljen kao mamac. Naša budućnost je otvorena. Na nekom raskršću, kao Sfinga ili Mile sa Čubure, čeka nas naš Milutin i šapuće: *Ne opuštajte se previše. Nastaviće se...* ■

ta i izvornosti književnog talenta... Petar Kočić predstavlja krupnu i jednu od najoriginalnijih pojava u cjelokupnoj srpskoj književnosti“.

Književni talenat Kočićev, dakle, nalazi se na „baksuznom“ četvrtom mestu, a medaljama su

okićeni njegov temperament (bronzina), veličina [je bitna] nacionalizma (srebro) i rodoljublje (zlatno). Štaviše, nije suština u samim osobinama, stvarima, koliko u pridevima, u njihovoj *kakvoći* - „snazi“, „veličini“, „izvornosti“ i „bujnosti“.

Maksimović tako na samom početku jasno pokazuje dve osnovne odlike svog pristupa Kočiću: barokno-patetični stil i romantičarsko-nacionalistički glorifikujući zanos. Pregled života i dela Petra Kočića izveden je u ovoj knjizi tehnikom uokviravanja, pa se u prvom poglavlju „Kočićev put“ legitimiše tema, a u završnom, „Kočićev primjer“, iznosi po(r)uka:

„Devet decenija iza Kočićeve smrti njegovo sažeto, ali izrazito bogato književno djelo, te njegov snažni patriotski, politički i tribunski angažman, ne samo da su sačuvali aktuelnost u poetičkom i umjetničkom pogledu, nego su za današnju sudbinu srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, a zatim i za sudbinu srpskog naroda u cijelosti, koja je gotovo podudarna sa nacionalnim tegobama i državnim nevoljama s kraja 19. i iz početnih decenija 20. vijeka, dragocjeniji, vredniji i potrebniji nego ikada ranije.“ (Maksimović 2005: 16, kurziv A. P.)

Autor, dakle, ističući aktuelnost Kočićeveg dela u „poetičkom i umjetničkom pogledu“, ima u vidu autonomne književne i estetske vrednosti, ali potom naglašava da je suština vrednosti i značaja piščevog opusa u paralelizmu između našeg i piščevog vremena, koji se ogleda u „nacionalnim tegobama“ i „državnim nedaćama“. Iz ovoga proizilaze najmanje dva zaključka, naime: a) da nema ovih nedaća i tegoba, Kočić bi bio manje aktuelan te, dakle, i manje vredan i potreban, i b) slična književna dela uopšte, pisana u romantičar-

CEMENT

Piše: Aleksandar Pavlović

„SVETA PRIČA“ PETRA KOČIĆA

Goran Maksimović, *Svijet i priča Petra Kočića*, Besjeda - Ars Libri, Banjaluka - Beograd, 2005.

Petar Kočić oduvek je imao dobar rejting ili, što bi rekao premijer Koštunica, „koalicioni potencijal“ - u doba Kraljevine bio je heroj koji se borio protiv okupatora, za vreme SFRJ mogao je da prođe kao prvi pisac obespravljenih radničkih i seljačkih masa, a danas zauzima jedno od najznačajnijih mesta u bosansko-srpskoj književnosti, prevashodno zbog reprezentacije austrougarske vladavine kao mračnog kolonijalnog stanja čije su najveće žrtve Srbi. Kao takva, ova slika je sa lakoćom ušla u srpski književni kanon, jer su nacionalistički kritičari u Kočićevom delu prepoznali „vekovima nepromenljivu, tužnu sudbinu srpskog naroda“, koja se, naravno, ciklično ponavlja.

Prevrednovanje i reinterpretacija Kočićeveg dela, stoga, predstavljaju zahtevan i pažnje vredan poduhvat, pogotovo kada kritičar, poput Gorana Maksimovića (Foča, 1963), profesora Filozofskih fakulteta u Nišu i na Palama, i autora nekoliko kvalitetnih knjiga o komici u srpskoj književnosti, najavi „objektivno“ čitanje, kritičko tumačenje i vrednovanje Kočićeveg djela, utemeljeno na iskustvima savremenih metodoloških škola“.

Autor svoj metodološki pristup i ideološku poziciju jasno iskazuje već u prvoj rečenici:

„Po snazi rodoljubivog zanosa i veličini nacionalnih i slobodarskih ideja, po bujnosti temperamen-

BETON BR. 29 DANAS, Utorak, 2. oktobar 2007.

BETONJERKA
POLUMESECA
Dok traje *Danse macabre*,
nema igranke.

Tomislav Marković

skom, nacionalističkom i oslobodilačkom duhu, u književnosti onih naroda i država koji danas ne pate od sličnih „tegoba“ i „nevolja“ postala su i manje vredna i potrebna. Suština književnosti je, dakle, u tome da nas nacionalno prosvetljuje i osvešćuje i da nam deli istorijske lekcije. Za meru književne vrednosti uzet je njen stepen upotrebljivosti za 1 (i slovima jednu) naciju. Iskusan čitalac, koji zna da i Homer ponekad zadrema i pomisli da se možda prevario u čitanju, biće, međutim, razuveren, jer se u Maksimovićevoj analizi Kočićovo delo najpre svodi na dokument nacionalnog pamćenja, kao da se samo po sebi razume da je suština ovog (ili bilo kog drugog) književnog dela u beleženju nacionalne prošlosti, a zatim se, čak i kao takvo, redukuje na sredstvo očuvanja srpskog naroda u BiH. Potom sledi niz uopštavanja - oduzima se lokalni i regionalni kolorit *Zmijanju* koje se unapređuje u simbol „stradanja“ i „patnje“ čitavog srpskog naroda, i to od Kočića do danas (pošto je, kako smo videli, ta sudbina tada i sada „gotovo podudarna“). Najavljeno „objektivno“ čitanje i razmatranje estetskih i poetičkih vrednosti Kočićevog dela tako nestaje iz autorovog vidokruga, a knjiga se gradacijski razvija do velikog finala, u kom Maksimović govori o „tragičnoj, dejtonskoj sudbini, srpskog naroda, te još besprizornijim, ponavljanjima istorije, kroz razne oblike perfidnih unitarizacija, bošnjakizacija i islamizacija nesrećnog bosanskog i hercegovačkog prostora, kroz ponovno povampirenje teorija o utapanju srpskog nacionalnog imena, identiteta i jezika, u nekakvu komičnu bosansku naciju, i još posprdniji bosanski jezik, te kroz stvaranje vještačke državne kreature za koju je unaprijed poznato da nema istorije, a zatim je još jasnije da nema sadašnjosti, a najmanje će imati budućnosti.“ (str. 212)

Autor, očigledno, ne vidi nikakav problem u tome da radi u državnoj ustanovi i istovremeno zagovara ideje koje su u suprotnosti sa potpisanim međudržavnim sporazumima i zvaničnom politikom Srbije, koja je potpisnik i garant Dejtonskog sporazuma, i da „vještačkom državnom kreaturom“ proglašava međunarodno (i od Srbije) priznatu državu.

Najzad, kao osveženje od teme tragičnog usuda, autor se izgleda vraća svojoj matičnoj oblasti, ispisujući poslednje rečenice koje zvuče komično a tiču se Kočićevog boravka u Beču, kao jednom od *vodećih evropskih kulturnih i naučnih centara*. Otkud sada odjednom Kočić u *takvom* Beču, koji je do maločas bio politički centar „osovine zla“ i tlačenja srpskog naroda u BiH? Kako pomiriti „velike tokove evropske literature“ sa Evropom kao mrskom „kumicom“ te „vještačke državne kreature“ zvane BiH? I, uopšte, kako se sada Kočićovo delo smešta u evropski kulturni i književni kontekst, kada se prethodno insistira na tome da je njegov angažman i značaj nacionalni?

O najavljenim iskustvima savremenih metodoloških škola, dakle, možemo govoriti samo ako savremenost protegnemo na dvesta ili trista godina unazad, pošto se ovakve postavke više ne predaju ni u pačijoj školi, a ne-dao-Bog da ih neko još i zastupa u tekućem teorijskom diskursu. Za susret Kočićevog dela sa savremenim metodološkom školama, od kojih bi svakako najrelevantnije bile novi istorizam, kulturni materijalizam i postkolonijalna kritika, biće potrebni proučavaoci koji čitaju još neko pismo pored Vukove ćirilice i znaju i za autore čija se prezimena ne završavaju na *ić* ■

ŠTRAF TA

Piše: Marina Đurašković

BRZI FESTIVALI SRBIJE

Tepisi, filmovi, salaši, ostavke

Kad nema bioskopa dobri su i festivali. Upalićemo baklje. Okrećemo domove kulture, i ako se ima para, upristojiti klozete. Turistički objekat, visokog rejtinga, pri tom privatan, salaš sa pet zvezdica, ako je moguće, stavićemo u službu istog - sve za umetnost, umetnost za sve. Švedski sto, na kome ništa ne fali, od pršute i gorgonzole do plodova mora, biće pokazatelj da se ne šteti ali i da se ulaže. Gosti festivala imaće poseban tretman. Prevoziće ih automobili visoke klase sa klimatizacijom od mesta događanja do konačišta. Tradiciju, u smislu pečenja i pljeskavica, na šta je narod tokom godina navikao, posebno sa lukom, izmesti-

ćemo u susedno sokače. Nemoj da nam neko usmrđi vatromet. Crveni tepih *i ovde i tamo*.

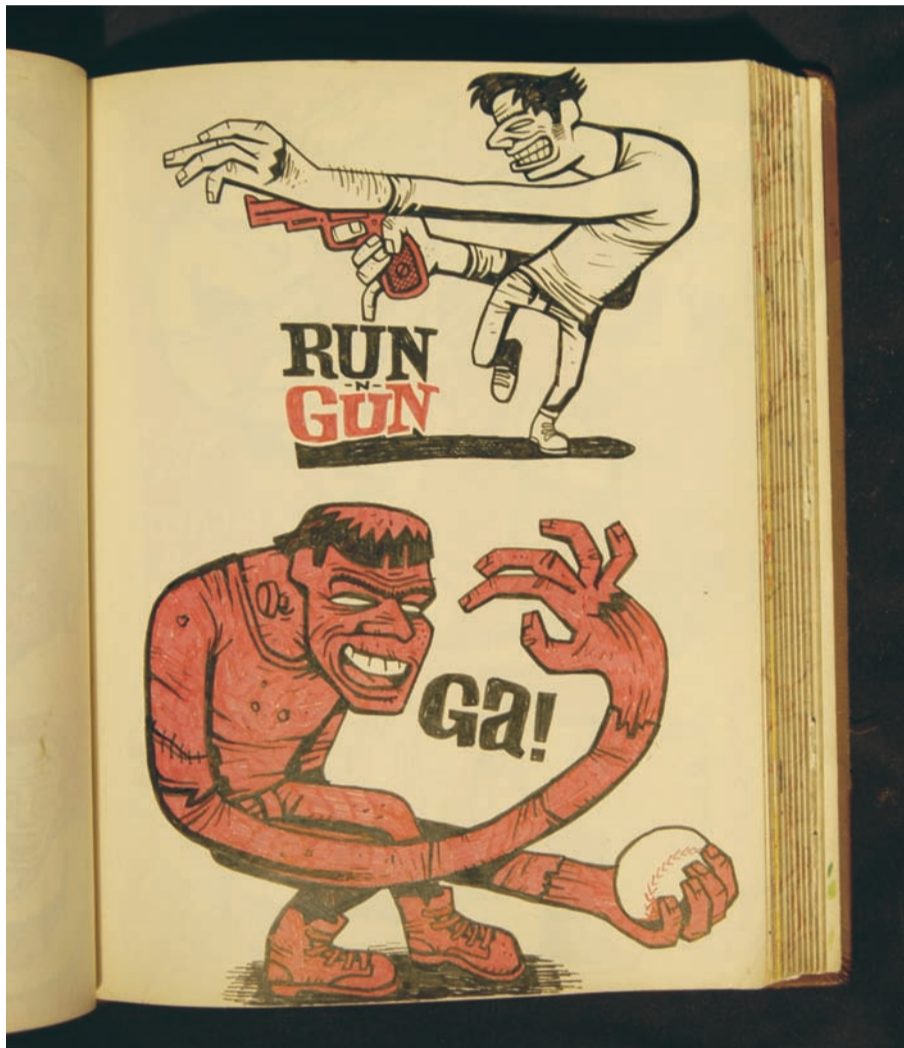
Glumci, prigodna kulisa i svita, pozdravljaće razdragano publiku, koja kao na svakom vašaru očekuje svoju mečku. Pošto brijemo o životinjama u neveseloj Srbiji niko neće nositi brnjicu. Kamere će pokazati kako su svi srećni i ushićeni.

I, eto kinematografije po meri naroda.

Ukazaćemo na probleme ali nećemo kriti ni pregnuća.

I karavan može da krene. Lepota ga je gledati. Prolazi Srbijicom već četrdesetak godina. Tradicija je to. A na tradiciju se u Srbiji ne udara.

Uostalom, razdragani političar, baš nekako iz tog mesta, učiniće sve da se preko njegove političke baze dogodi nemoguće. Da od varošice načini grad, a od grada vašarište. Cena nije važna. Srbija nema cenu.

SRPSKA „PULA“

U *srpskoj Atini*, Novom Sadu, nije se štedelo. *Grad bioskop*, bio je formula sveprisutnog dešavanja. Festival, gde god se okreneš. Slavoluci, papirnate kapije sa imenima značajnih srpskih reditelja kroz koje treba prolaziti skrušeno. Projekcije na otvorenom. Može film i po dnevnom svetlu. To što „filma nema bez mraka“ stara je floskula koja ne važi u dvadeset prvom veku. Pravila se menjaju zavisno od metafore. Ovo je vek svetlosti i treba se privići na to. Tehnologija će učiniti svoje. Slepici će progledati a svevideći oslepeti.

Dijalektika se još jednom potvrdila na delu. Pozorišta su pretvorena u bioskope, bioskopi u kafane, kafane su prilagođene pratećim programima, programi festivalskom sadržaju. Da bi sve delovalo bogatije, uz osam premijernih priključilo se isto toliko repriznih, već viđenih filmova. Zašto se kruto držati pravila? Veliki beli svet izbrisao je razliku između igranog i dokumentarnog filma. A svet zna šta radi.

Filmski festival Srbije, sa predznakom nacionalni, pucao je visoko. Čim je ispostavljena cifra, - Ministarstvu kulture, Pokrajinskom sekretarijatu i inima, naslutilo se da se radi o nečem velikom. Milion i trista hiljada evra, koliko je naznačeno da će festival koštati, svedoči o ambicijama koje je trebalo da daju rezultate. Specifikacije su bile jasne. Uložice se u sve što kinematografija treba. Devet filmova obradiće se u budimpeštanskim laboratorijama. Dovućiće se filmovi, a da bi se festival održao uručiće se nagrada za životno delo iako dobitnik nije ni obavešten. Obe scene SNP-a u Novom Sadu adaptirane su u kino dvorane, prilično traljavo, jer je već na otvaranju dva puta pucala projekcija. Prateće manifestacije, posvećene filmskoj baštini, podsetile su da nismo od juče, da su se filmovi u Srbiji snimali i početkom prošlog veka. Po trgovima nastupali su bendovi, a po kafanama, uz bonove za topli obrok gosti festivala bili su u prilici da se upoznaju sa značajnim izdanjima iz oblasti filma. Bila je prisutna i Evropa. U petočlanom žiriju sedela su tri stranca. U programu Eurimaž prikazani su filmovi, evropske koprodukcije, poznatiji kao „filmska sapunica“. Da se vidi u šta Evropa ulaže i gde smo mi to sada. Bitno je poređenje. Bitni su i gosti iz sveta, viđena imena evropskih festivala, kritičari, producenti... Valjda će nešto zabeležiti o Srbiji u svojim noticama. Treba reagovati na takvo gostoprinstvo. Uložilo se. Osmišljeno je i osnivanje nekih fondacija, bez kojih Srbija nikako ne može. Sve što je uz Dunav treba da se ujedini i radi zajednički na filmu. O Tisi ni reči. Uostalom, kanali ionako odavno nisu u funkciji. Detalji su saopšteni na visokom nivou. Na poslednjem spratu velelepnog zdanja NIS-a u Novom Sadu, odakle pogled puca daleko.

Po prostoj računici ispada da je festival, koji još uvek nije ispla-

OGLAS

Izdavačka kuća „Levijatan serbski“ pokrenula je ediciju „Istinite laži“ u nameri da konačno otvori oči svojim čitaocima. Nakon velikog uspeha prve knjige 400 pitanja - 400 odgovora, u prodaji je novo izdanje pod naslovom 1000 zašto - 1000 zato koja donosi niz intervju sa mističnom osobom koja sebe voli da naziva Dobri Duh Kartela. Pročitajte nekoliko odlomaka iz ovog remek-nedela žurnalistike.

● Zašto je Legija baš sad odlučio da progovori?

Zato što nam se Bog odavno nije obraćao preko svojih proroka. A *Kuriru* i *Glasi* ne ide baš najbolje, pa moraju nekako da dignu tiraž.

● Pa su našli da objave intervju baš sa višestrukim ubicom i pljačkašem leševa?

A kog drugog da intervjuišu? Pa neće valjda da razgovaraju sa porodicama žrtava? Najveći deo srpske javnosti veruje samo maroderima i lažovima. Ovde bi barona Minhauzena odmah postavili za direktora Javnog servisa (Vlade).

● Kako je navodni Đinđićev ubica uspeo da pobegne u London?

Jašući na trećem metku.

● Legija citira Matiju Bečkovića i poručuje „Ćeraćemo se još“. Kako to komentarišete?

To je najveća počast koju nacionalni bard može da doživi. Tek kada ih izgovori jedan profesionalni ubica i patriota, Matijini stihovi dobijaju svoj pravi smisao.

● Kojim argumentima će Legija tražiti pravdu u Strazburu?

Legija planira da stavi sudije pred lako rešivu dilemu pitanjem: Da li više verujete činjenicama, dokazima i svojim rođenim očima ili meni? U igri su dve opcije, tako da Legija ima 50% šansi da uspe.

THIRD
BULLET
BLUES

tio sva potraživanja jer svi novci još nisu legli, na svakog od oko šest hiljada gledalaca utrošio oko 130 dolara. O tome gledaoci, naravno, nemaju pojma.

GROZNICA FESTIVALSkih VEČERI

I dok se prašina po novosadskim putevima slegala, u Sopotu se pripremao vatromet. Bilo je razloga. Trebalo je najaviti još jedan nacionalni festival. Takmičarski, koji će vrednovati producentske napore. Takav još nismo imali. A pošto nismo, treba ga izmisliti. Pri kraju festivala upriličen je i okrugli sto na temu, da li je koncepcija ovogodišnjeg SOFESTA prava. Ili u vreme tranzicije, a sve se menja od danas do sutra, možda treba naći neku novu za isti. Umne glave razgovarale su o tome nekoliko sati. Bilo je i kritičkih tonova. U godini koja je pred nama doći će se već nekako do spasonosne formule, jer i mi konja za trku imamo. A i trinaest miliona dinara koliko je u njega uloženo. Tranzicija je sklona promenama, bitno je da para ima. A filmovi isti.

U Vrnjačkoj Banji opet se lamentiralo nad scenarijem. Kao i kakva je uloga istog u vreme globalizma. Referati su bili inspirativni, mada ih se niko ne seća. Uostalom zgodna publikacija podsetiće učesnike o čemu su govorili, a festival će dobiti još jedno štampano delo vredno pažnje koje će pripomoći u prevazilaženju istog. Organizatori su bili skromni. Ne zato što vole, već zato što je na dva i po miliona republičkih, opština za festival izdvojila oko pet miliona dinara. Priča se da je prioritet imao nastup Svetlane Ražnatović, neposredno pre festivala. Da se razveseli narod. Ne valja kada je narod tmuran. Svašta mu pada na pamet. Filmovi, već viđeno.

Festival glumačkih ostvarenja u Nišu jedini se držao dobro. Opština je odredila kesu, pribralo se tu oko sedamnaest miliona dinara i tridesetak hiljada gledalaca. Odazvalo se gotovo sve što je u srpskom glumištu vredno. Na prelepoj pozornici u niškoj tvrđavi uzajamna ljubav između glumaca i publike trajala je još jedno leto.

PITANJA I ODGOVORI

Dakle, treba li Srbiji filmski festival, kao što je nacionalni, i svi festivali koji slede.

Opšte je mesto da je jedini respektabilan festival u ovoj zemlji bio Pulski, koji je sa starom Jugoslavijom preminuo 91. godine. Javila se potreba za nacionalnim festivalom. Da li kinematografiji koja godišnje iznedri desetak igranih i stotinak dokumentarnih filmova treba toliko festivala? Da, jer kad nema bioskopa i festivali su dobri. Da, jer Festivali filmskog scenarija u Vrnjačkoj Banji i glumačkih ostvarenja u Nišu, imaju kod nas najduži staž i tematski su jedinstveni u svetu.

Da li nam je potreban nacionalni festival? Da, jer bi trebalo da vrednuje godišnju produkciju u državi. Umesto da se i ovaj deo strategije u onom što se naziva kulturnom politikom jedne zemlje prepušta tranziciji. I ne samo tranziciji, jer nema osmišljenog vrednovanja u kulturi, dakle nije razdvojeno ono što bi trebalo podržati, zarad već dokazanih vrednosti, od onog što treba prepustiti tržištu.

Kinematografija je i roba i umetnost. Kao umetnost, država bi trebalo da je stimuliše u svakom segmentu, od produkcije, distribucije, do prikazivanja. U zemlji u kojoj ne postoje bioskopi, ali ni tehnološka baza (postprodukcija se radi u inostranstvu, jer laboratorija nema), festivali su mesta za okupljanje, vrednovanje i plasman. Ako država izjednačava produkciju sa vašaštem, u toj državi nešto debelo nije u redu. Možda upravo to što će nam „mesije“ sa državnim parama, kao u američkim filmovima, za kulise proglasiti građevine a građevine za sopstvenu prćiju.

SALAŠARI

Tokom Filmskog festivala Srbije u Novom Sadu pale su dve ostavke. Prvu je dao Đorđe Milićević, direktor Filmskog centra Srbije, drugu je, doduše neformalno, podnela direktorka festivala Svetlana Jovičić. Finansijski rezime festivala još uvek nije poznat, iako je od tada proteklo gotovo četiri meseca. I najzad, i Dragan Bje-logrić, predsednik Upravnog odbora koji je ugodne dane tokom festivala proveo na čuvenom Salašu 127 i manje čuvenom Aleksandru, razmišlja o povlačenju sa svog mesta. Sa nadom, pretpostavlja se, da kao ni prethodnog puta, kada je kao čelnik Festivala glumačkih ostvarenja u Nišu ovaj festival finansijski zavio u crno, neće biti prozvan ■

BETON BR. 29 DANAS, Utorak, 2. oktobar 2007.

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Tomislav Marković

VESTI IZ DALEKE SADAŠNJOSTI

Apsolutni post mortem

Vlada Srbije pozvala je socijalno ugrožene građane da, po ugledu na preosvećenog Filareta, započnu štrajk glada. Ako izdrže do kraja post do smrti, građani će dati nemerljiv doprinos u rešavanju socijalnih problema našeg društva. Štrajkačima se nalaže da se, tokom izgladnjivanja za opšte dobro, mole za dobro zdravlje i dug život vladike Filareta kako bi ojačali volju. Vlada apeluje na visoku patriotsku svest građana i preporučuje im da, pre nego što započnu štrajk, svoje bezivotno telo zaveštaju narodnoj kuhinji.

U potrazi za izgubljenom moždanom ćelijom

Ministar spoljnih poslova, mali od palube Vuk Jeremić izjavio je da će Koštunica posetiti Crnu Goru, ali se ne zna kad. Problem je u tome što delovi tzv. realnosti koji su u neskladu sa premijerovim viđenjem sveta teško dopiru do njegove svesti, tako da Koštunica praktično još nije obavešten da je Crna Gora postala nezavisna država. Kako izveštava novinska agencija Ekstrasensa, informacija o crnogorskoj državnosti je pre tri dana ušla u premijerovo uvo i time izvršila neovlašćeni upad na privatni posed. Dotična informacija trenutno luta, još vitka, sa srebrnim lukom i velikom mukom, kroz lavirint blistavog uma pokušavajući da probije medijsku blokadu. Prvi rezultati se očekuju u roku od godinu dana.

Imovinska karta iz rukava

Ministar za infrastrukturu pečenog vola Selja Šiljić dao je javnosti na uvid svoju imovinsku kartu. Pošto sva zemaljska, materijalna dobra smatra prolaznim tričarijama nedostojnim pažnje, ministar je obznanio samo listu svojih duhovnih blaga. Radi se o sledećim crkvenim odlikovanjima: Gvozdeni krst svetog Dimitrija (Ljotića), Zlatni kondom Pahomija Spermotočivog, Crvena knjižica preosvećenog Žbirineja, Osveštano tane svetog Gavrila, Zlatni putir svetog Vinopija sa dva ukrštena crvena nosa, Erektirajući metak prečasnog Ilariona, Kitorska povelja Filaretovog đakuzija, Ugovor sa Đavolom, Članska karta Socijalističkog saveza crkve i države i Orden Boga i batine.

Hit the Road to Nowhere!

U skladu sa poslovičnom doslednošću, Glavni odbor DSS-a je promenio sopstveni statut i program, upisavši munjom u kamen odredbu da Srbija nikada neće ući u NATO pakt, bar ne do kraja vremena i Sudnjeg dana. U slučaju da se pregovori o statusu Kosova završe nepovoljno po naš pregovarački tim, priznavanjem realnosti, DSS sprema nove izmene stranačkog programa. Srbija će prvo odustati od članstva u Evropskoj uniji, a potom će se odreći evropskog kontinenta, planete Zemlje, Sunčevog sistema, Mlečnog puta i svemira. Pa gde će onda Srbija da ode, pitamo se mi navi. Nigde, odgovaraju iz DSS-a. Ostaće tamo gde je i bila - u čabru ■

BULEVAR ZVEZDA

Piše: Redakcija **Betona**

BOKAN, DRAGOSLAV

BOKAN, Dragoslav (Beograd, 15. 02. 1961), srpski nacionalista, *jasenovački unuk*, paroljub, duhovno čedo Dragoša Kalajića, nekada vođa paravojne formacije Beli orlovi, danas samo Bokan, neimar nacionalne države. Jedan je od najizrazitijih predstavnika snažnog desničarskog talasa koji je iznedrio beogradski FDU. Već osamdesetih godina, Bokan tumara između mesijanskih i nacionalističkih ideja. Na Filozofskom fakultetu prijavljuje magistarsku tezu *Uticao neosrednjovekovnih intuicija i pokreta na savremenu evropsku kulturu*. Družbenik je Isidore Bjelice koja će mu potom posvetiti roman *Verenica ratnog zločinca* (1994). Bokan potom odlazi u Ameriku, odakle se na patriotski zov vraća 1990, kada počinje da sprovodi svoje militarističke ideje u praksu. Ubrzo postaje urednik posebnih izdanja u ozloglašenom BIGZU (specijalizovanom za prekodrinsku literaturu i *Godine raspleta*). Pristupa partiji SNO Mirka Jovića i uz njegovu pomoć formira paravojnu falangu pod nazivom „Beli orlovi“. Bokan se pritom brine o dizajnu i ideološkom supstratu ove formacije. Njegovi Orlovi najpre nastupaju razigrano kada bejzbol palicama demoliraju kancelarije televizije Yutel. Sledeća akcija je upad u Direkciju za raspolaganje diplomatskim stanovima, sa čije je terase, u stilu a la Musolini, Bokan animirao prolaznike za srpsku stvar puštajući im rodoljubive pesme. Beli orlovi 1992. odlaze preko Drine, gde učestvuju u operacijama čišćenja muslimanskog življa na teritoriji opštine Zvornik. Prisutni su takođe i u operacijama oko Sarajeva, Bijeljine, Bratunca, Brčkog, Prijedora i Višegrada. Početkom 1993, Bokan skida uniformu i posvećuje se savetničkom i propagandnom radu u Bosni. U to vreme održava intenzivne kontakte sa Karadžićem, Mladićem, Biljanom Plavšić. Sa Sonjom Karadžić pokreće 1993. luksuzno opremljeni časopis *Naše ideje*, u kom preko tema mesijanstva, viteštva, razizma, slovenskog imperijalizma pokušava da obnovi srpsku „grasku i kosovsku“ tradiciju. Zanimljivo je da od savremene srpske književnosti ovaj časopis izdvaja pesnika D. J. Danilova. Na naslovnoj strani prvog broja pojavljuje se *Madona Oriflamma* (1932), a na drugom fotografija odlučne devojke u uniformi Srpskog otadžbinskog saveza. Sam Bokan piše tekstove u kojima veliča viteštvo (proba katane nad zapaljenim Sarajevom) ili se obračunava sa izdajnicima (Pismo srpskom emigrantu). Iz tog perioda je ostala zabeležena Bokanova izjava o njegovom psu Tigru, koji je obučen za otkrivanje izdajnika. Sredinom devedesetih Bokan u Beogradu otvara kafić „Legsington“ i biva hapšen zbog pljačke vlasnika kompanije „Yuco“, u selu Bukovcu kod Novog Sada, pod optužbom da je sa grupom „saradnika“ oteo oko 240.000 DEM. Nakon 2000, Bokan se opredeljuje za rad na kulturnoj politici, pa se pridružuje kontroverznom biznismenu Predragu Lj. Čeraniću u pokretanju *Inicijative za lepšu Srbiju*. Postaje urednik časopisa *Lepa Srbija*, predizajničnoj verziji *Naših ideja*. Koju godinu kasnije, Bokan se pojavljuje u javnosti kao šef marketinškog tima u predsedničkoj kampanji princeze Jelisavete Karađorđević. Tokom 2004. često gostuje u TV emisijama kao što su *Klopka* ili *Dok anđeli spavaju*, pa čak i *Go play*. U emisiji *Ključ*, Bokan se pojavljuje u društvu Milke Forcan. Danas Dragoslav Bokan predaje predmet kulturna baština Srbije u Školi za devojke od stila. Kreativni je direktor u marketinškoj agenciji „Arts & Krafts“. Obožava Beogradski sindikat ■